

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

9-maxsus
son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/9 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafroz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Raupov Xolmamat Rashidovich, Xaitova Olmaxon Saidovna

O'ZBEKISTONDA KON-METALLURGIYA SOHASI TARAQQIYOTIDA BERUNIY

ILMIY METODOLOGIYASINING O'RNI 13-19

Muminov Ulmas Ravshanqulovich

QADIMGI TURKIYLARDA DAVLATCHILIK AN'ANALARI 20-30

Azamatova Gulmira Bayirbekovna

MEHNAT MIGRATSIYASINI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARI:

XALQARO STANDARTLAR VA MILLIY QONUNCHILIK 31-37

Absalom Ziyadullayevich Xujanazarov

YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDA SURXONDARYO VILOYATIDA

SOG'LIQNI SAQLASH SOHASIDAGI O'ZGARISHLAR 38-43

Allamuratov Shuxrat Ashurovich

BUXORO AMIRLIGINING ICHKI SAVDO-TRANZIT ALOQALARIDA

AMUDARYO SUV YO'LINING O'RNI 44-49

Sabirov Mansurbek

AMUDARYO SOHILI BO'YLAB XALQARO KARVON YO'LIDA RIVOJLANGAN

O'RTA ASR VA SHAHARLARI SAHIFASI 50-53

Matnazarova Mohira Uktamovna

KO'CHMANCHI CHORVADORLAR CHORVACHILIK XO'JALIGINING

SHAKLLANISH OMILLARI 54-59

Shukurillayev Yunus Asrorovich

BUXORO AMIRLIGIDA HARBIY UNVON VA MANSABLARGA TAYINLANISHIGA

OID HUIJATLAR TAHLILI (QO'SHBEGI DEVONXONASI ARXIVI HUIJATLARI ASOSIDA)..... 60-67

Esanova Nilufar

O'ZBEKISTONDA XALQARO MUNOSABATLARNING USTUVOR YO'NALISHLARI

VA ULARNING SANOAT RIVOJLANISHIDAGI BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI 68-73

Jumayev Abdumo'min Fayziyevich

IBN SINONING ASH-SHIFO ASARINING ISLOM VA YEVIROPA FALSAFASIGA TA'SIRI 74-82

Pardaxol Normamatova Ochildiyevna

MUSTAQILLIK YILLARIDA SURXONDARYO VILOYATINING

SOG'LIQNI SAQLASH SOHASIDAGI XALQARO HAMKORLIGI 83-87

Elboyeva Shaxnoza

O'ZBEK OLIMALARINING XALQARO ILM-FAN, MADANIYAT RIVOJIGA

HAMDA FAN VA TEXNIKA TARAQQIYOTIGA QO'SHGAN HISSALARI 88-94

Джаббарова Юлдуз Джуманиязовна

РОЛЬ ИСТОРИИ МЕДИЦИНЫ В ФОРМИРОВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ

ИДЕНТИЧНОСТИ БУДУЩИХ ВРАЧЕЙ В МЕДИЦИНСКИХ ВУЗАХ УЗБЕКИСТАНА 95-100

Tuyev Fazliddin Erkinovich

2009–2011-YILLARDA BUXORO, SAMARQAND, NAVOIY SANOATIDA

O'SISH VA XALQARO HAMKORLIK DINAMIKASI 101-104

<i>Жураева Камола Сайфиддиновна</i> КАСПИЙСКИЙ РЕГИОН ВО ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКЕ УЗБЕКИСТАНА	105-109
<i>Abdujabborov Kamoliddin</i> QADIMGI BAQTRIYA VA AVESTO JAMIYATI DAVRI QISQACHA TAHLILI	110-115
<i>Mamanov Abdurahim Abduhakimovich</i> TEMURIYLAR VA ULARDAN KEYINGI SULOLALAR DAVRIDA DINIY HOKIMIYATNING KUCHAYISHI (SABABLAR VA NATIJALAR)	116-122
<i>Xolmatov Shukurillo Ziyoviddin o'g'li</i> INGLIZ TILLI TADQIQOTLARDA ILK O'RTA ASRLAR MARKAZIY OSIYO TARIXINING O'RGANISH BOSQICHLARI	123-128
<i>Djurayev Baxtiyor Rajaboyevich</i> O'ZBEKISTON IJTIMOY-IQTISODIY HAYOTIDA AYOLLARNING O'RNI VA GENDER TENGLIGI MASALALARI (TARIXIY-IJTIMOY TAHLIL 1991-2025-YY)	129-136
<i>Matyagbov Toyirjon Sultanbayevich</i> JANUBIY OROLBO'YI HUDUDIDA NEOLIT DAVRI KULOLCHILIGIGA DOIR BA'ZI CHIZGILAR	137-140

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Султанова Дина Файзрахмановна</i> ОБЩЕНАУЧНАЯ МЕТОДОЛОГИЯ ИСТОРИЧЕСКОГО ИНСТИТУЦИОНАЛИЗМА В РАЗВИТИИ ЭКОНОМИКИ ОТРАСЛИ КОНЕВОДСТВА НА ТЕРРИТОРИИ СОВРЕМЕННОГО УЗБЕКИСТАНА	141-153
<i>Shodmonov Abduvohid Farxod o'g'li</i> O'ZBEKISTON TARIXIY YODGORLIKLARINI RAQAMLI TURIZM ORQALI SAQLASH VA RIVOJLANTIRISH	154-157

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Otamuratov Sarvar</i> YOSHLARGA OID DAVLAT SIYOSATI: XALQARO TAJRIBA ASOSIDA YANGI TASHABBUSLAR VA QONUNGA TAKLIF ETILAYOTGAN MUHIM QO'SHIMCHALAR	158-164
<i>Tashanov Abduxoliq</i> BUZG'UNCHI G'OYA VA BUZG'UNCHI FAOLIYATNING SHAKLLANISHIDA SALBIY TARBIYA VA ATROF-MUHIT TA'SIRI	165-171
<i>Raxmatova Xolidaxon Xolikovna</i> XOJA AHROR VALIY MUROSAGA OID QARASHLARINING FALSAFIY MOHIYATI	172-178
<i>O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna</i> ABDULXAMID SULAYMON O'G'LI CHO'LPONNING BADIY-ESTETIK MEROSI	179-183
<i>Yazdonov Ulug'bek Tashmurotovich</i> TA'LIM VA TARBIYA – JAMIYATNI MA'NAVIY-MADANIY DEFORMATSIYALASHUVDAN SAQLOVCHI OMILDIR	184-189
<i>Абдуллаева Махбуба Нуруллаевна, Жалалова Гулбахор Одилжоновна</i> КОГНИТИВНЫЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ НАУКИ В IX – XII ВЕКАХ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	190-197

<i>Rasulov Hakim Mamanovich</i> DAVLAT VA JAMIYAT O'ZARO ALOQADORLIGINING SIYOSIY-INSTITSIONAL TAHLILI	198-201
<i>Azamova Sitora Ayonovna</i> O'ZBEKISTON ZAMINIDA EKOLOGIK MADANIYATNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI	202-206
<i>Xolmirzaev Xurshid Nakibillaevich</i> FUTUROLOGIK TAFAKKURDA SUN'IY INTELEKTNING NAMOYON BO'LISHI	207-212
<i>Namazova Yulduz Muzaffarovna</i> RAQAMLI SIVILIZATSIYA SHAROITIDA MILLIY TA'LIMNING STRUKTURAVIY-FUNKSIONAL JIHATLARI	213-217
<i>Abdurazoqov Gulmurod Musurmonqulovich</i> MAFKURAVIY OMILLARNING YOSHLAR KAMOLOTIGA TA'SIRI NAMOYON BO'LISHINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	218-224
<i>Tojibayev Baxromjon Turabayevich</i> "PREKARIAT" TUSHUNCHASINING GENEZISI: ETIMOLOGIYA, FALSAFIY-IJTIMOYIY ANGLASH	225-229
<i>Tursunova Laylo Ergashevna</i> TILAB MAHMUDOVNING ADABIY ESTETIK QARASHLARINING SHAKLLANISH BOSQICHLARI	230-235
<i>Филиппов Ольгерд Александрович</i> ГУМАНИСТИЧЕСКАЯ ТРАДИЦИЯ В ЭПОХУ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ОБЩЕСТВА	236-244
<i>Chorieva Madina Aliyevna</i> INKLYUZIV TAFAKKUR — JAMIYATNING BARQAROR RIVOJLANISHINING FALSAFIY ASOSI	245-249
<i>Zakirova Nigora Xalmaxammatovna</i> AXBOROT MAKONIDA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH JARAYONINI RIVOJLANTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA ULARNI HAL ETISH IMKONIYATI	250-254
<i>Primov Baxriddin Abdiraxmonovich</i> AXBOROT IMPERIALIZMI TAHDIDLARI	255-261
<i>Karimov Zafarbek Ataboyevich</i> TA'LIM TIZIMINI SOTSIOLOGIK-FALSAFIY TAHLIL QILISHDA GUMANITAR YONDASHUVLAR	262-267
<i>O'razov Bobir Baxtiyorovich</i> IJTIMOIY DAVLAT HAQIDAGI G'ARBONA QARASHLAR: FALSAFIY-ILMIY TAHLIL	268-272
<i>Shaydullayev Normamat Sherkuziyevich</i> RAQAMLASHGAN JAMIYAT SHAROITIDA INSON QADRI VA ONG EVOLYUTSIYASI	273-278
<i>Tursunova Olmos Fayziyevna</i> YOSHLAR HUQUQIY ONGI VA MADANIYATINI YUKSALTIRISHNING MA'NAVIY TARBIYA JARAYONIDA TUTGAN O'RNI VA AHAMIYATI	279-284
<i>Turaeva Sanobar Khalimovna</i> EASTERN EDUCATION - THE IMPORTANCE OF UPBRINGING IN THE FORMATION OF HUMAN QUALITIES IN YOUNG PEOPLE	285-287

<i>Jo'rayev Akram Namozovich</i> EKSTREMIZM G'OYALARIGA QARSHI KURASHDA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH MEXANIZMLARINING PSIXOLOGIK VA FALSAFIY ASOSLARI	288-291
<i>Taylyakova Feruzahon Sultanovna</i> GLOBALASHUV - MA'NAVIYATNI ANGLASH OMILI	292-296
<i>Toxirov Abdumalik Ashurali o'g'li</i> MAHALLA VA OILADA YOSHLAR AXLOQINI ME'YORLASHTIRISHNING IJTIMOIY-FALSAFIY ASOSLARI	297-302
<i>Sherboboyev Muxriddin, Javlonbek Hafizullayev</i> KARL POPPERNING BILISH FALSAFASIGA OID QARASHLARI	303-307
<i>Nasriddinov Faxriddin Xalmamatovich</i> AXBOROT VA AXBOROT TIZIMLARINING FALSAFIY TAHLILI	308-314
<i>Ochilov Husan</i> MILLIY AN'ANA VA MODERNIZATSIYA UYG'UNLIGINING FALSAFIY TAHLILI	315-321
<i>Madaminov Nasimjon</i> MILLIY MUSIQIY MEROS ASOSIDA YOSHLARNING ESTETIK DIDI VA TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHNING FALSAFIY JIHATLARI	322-326
<i>Xolmirzayeva Jumagul Xamdammovna</i> MEHNAT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH SOHADAGI XORIJIY TAJRIBALAR	327-331
10.00.00 - FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Narmuratov Zayniddin Radjabovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI SCIENCE/ILM KONSEPTLI FRAZELOGIK BIRLIKLARNING LINGOMADANIY XUSUSIYATLARI	332-337
<i>Payzibayeva Madinaxon Sobirjon qizi</i> INGLIZ XALQ ERTAKLARI OBRAZLARINING BADIY XUSUSIYATLARI VA ULARNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	338-342
<i>Axmedov Anvar Botirovich</i> NEMIS TILI TIZIMIDA O'ZLASHMA NEOLOGIZMLARNING ROD KATEGORIYASIGA EGA BO'LISH MASALASI	343-347
<i>Djabbarova Shoirra Baltayevna</i> ETNOGRAFIK REALIYALARNING LINGVISTIK XUSUSIYATI	348-351
<i>Genjemuratov Yaqipbek Baxriyatovich</i> FELETONNING JANR SIFATIDA ANIQLASH MUAMMOLARI	352-355
<i>Tadjiyeva Mastura Fayzullayevna</i> INGLIZ MAQOLLARIDA "LOVE" KONSEPTINING VOQELANISHI	356-360
<i>Qurbonova Gulnoza Abduholiq qizi</i> GIDRONIMLARINING STRUKTUR-SEMANIK TAHLILINING XUSUSIYATLARI	361-364
<i>Ayimbetova Shyryn Jabbar qizi</i> BOLALAR ADABIYOTINING POETIK-FUNKSIONAL XUSUSIYATLARI: YOSH PSIXOLOGIYASI, DIDAKTIKA, AKSILOGIYA	365-371
<i>Ruziyeva Nasiba Kenjayevna</i> O'ZBEK TILIDAGI IBORALARINING SEMANTIK XUSUSIYATLARI VA FRANSUZ TILIGA TARJIMASI	372-375

<i>Бабаева Зарина Сайфуллаевна, Фёдорова Арина Максимовна</i> ГЕЙМИФИКАЦИЯ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА	376-385
<i>Xushmatatova Aminaxon</i> LINGUOCULTURAL FEATURES OF SPEECH INTENTION IN THE DISCOURSE OF ENGLISH AND UZBEK DRAMATIC WORKS	386-392
<i>Saparniyazova Sarbinaz Baxtiyarovna</i> THE INFLUENCE OF CONTEXTUAL FACTORS ON THE PERCEPTION OF THE PRAGMATICS OF APOLOGY IN ENGLISH AND UZBEK	393-397
<i>Adxamova Shirin Farhodjon qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA EMOTSIONAL HOLATNI IFODALOVCHI KOLLOKATSIYALARNING QIYOSIY TADQIQI	398-401
<i>Машарипова Валентина</i> ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЙ АНАЛИЗ ВЕРБАЛИЗАЦИИ ПАРАЛИНГВИСТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ В ПОРТРЕТНЫХ ОПИСАНИЯХ В АНГЛИЙСКИХ И РУССКИХ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ТЕКСТАХ	402-405
<i>Abduqahhorova Gulnoza Abduvahobovna</i> RUS VA O'ZBEK TILLARIDAGI IQTISODIY ANGLISIZMLARNING SINTAKTIK XUSUSIYATLARI	406-411
<i>Raxmonova Yulduz Xusanovna</i> ADABIY ASARLARDA IJTIMOIIY FOJIAVIYLIKNING ESTETIK TALQINI	412-417
<i>Ayimbetova Damekhan Maksetbay qizi</i> ADABIYOTDA ANIMALISTIK JANR VA RAMZIY OBRAZLAR BO'YICHA OLIV BORILGAN ILMIY TADQIQOTLAR	418-427
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Фазилов Фарход Маратович</i> УГОЛОВНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ДИПФЕЙКОВ: ОПЫТ УЗБЕКИСТАНА	428-439
<i>Zokirov Sherzod Ilxom o'g'li</i> FUQAROLAR MUHOJIRATLARI BILAN ISHLASH BO'YICHA CHET EL DAVLATLARI TAJIRIBASI: QIYOSIY-HUQUQIY TAHLIL	440-448
<i>Rakhmonov Tolib</i> ISSUES OF DETERMINING THE CIVIL LEGAL STATUS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN UZBEKISTAN	449-454
<i>Sobitxonov Joxongir Zunnurxon o'g'li</i> ISLOM BANKLARI FAOLIYATIDA "FATVO SHOPPING" AMALIYOTI VA UNING OLDINI OLISH BO'YICHA HUQUQIY MEKANIZMLAR	455-462
<i>Mamatmurodov Farrux Farhod o'g'li</i> O'ZBEKISTONDA SUKUKNI RIVOJLANTIRISH: HUQUQIY ISLOHOTLAR, INFRATUZILMA, MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR	463-472
<i>Юнусов Достонбек Анваржон угли</i> ПОНЯТИЕ И ОСНОВНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ ПРАВОВОГО РЕЖИМА ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	473-481

<i>Uteniyazov Keulimjay Kuanishbayevich</i> JINOYAT PROTSSESSIDA AYBLOV FUNKSIYASINI AMALGA OSHIRUVCHI SUBYEKTLARNING HUQUQIY MAQOMIGA OID MUAMMO VA YECHIMLAR	482-489
<i>Xidirov G'anisher Tojimurodovich</i> TEZKOR-QIDIRUV FAOLIYATI USTIDAN SUD NAZORATINING QIYOSIY-HUQUQIY TAHLILI	490-499
<i>Baxronov Ravshan Rashid o'g'li</i> SUN'IY INTELLEKT VA INSON HUQUQLARI: NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLAR	500-504
<i>Усмонов Малик</i> ОТСЛЕЖИВАНИЕ И ЗАМОРАЖИВАНИЕ НЕЗАКОННО ПОЛУЧЕННЫХ АКТИВОВ: СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ПОДХОДОВ	505-510
<i>Abdusatarov Jaloliddin Sharafutdin o'g'li</i> RAQAMLI AKTIVLAR BILAN BOG'LIQ NIZOLARNI HAL QILISHNING MUQOBIL USULLARI	511-517
<i>Islomqulova Shohsanam Vahobjon qizi</i> TIBBIYOT XODIMINING KASBIY JAVOBGARLIGINI SUG'URTALASHDA SUG'URTA TOVONI, SUG'URTA PULI VA SUG'URTA MUKOFOTI TUSHUNCHALARINING MOHIYATI	518-524
<i>Ibodullo Xayrullo Jaxongir o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VA XORIJIY DAVLATLAR SUDYALARINING KONSTITUTSIYAVIY-HUQUQIY MAQOMI	525-530
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Xolmatova Ziroatxon Anvarovna</i> BO'LG'USI PEDAGOGLARDA NOSTANDART TESTLARNI TUZISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJ TAJRIBASI	531-534
<i>Mamajonova Gulnoza Karimovna</i> AXLOQIY VA ESTETIK TARBIYA INTEGRATSIYASINING PEDAGOGIK ASOSLARI	535-539
<i>Gulomova Komila Maxamatjanovna</i> TA'LIMDA FAOL O'QITISH METODLARINING SAMARADORLIGI: TAJRIBA VA TAHLIL	540-544
<i>Berdiyeva Nilufar Berdiyev qizi</i> BO'LAJAK MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI TARBIYACHI –PEDAGOGLARINING IJODIY KOMPETENSIYALARINI INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA SHAKLLANTIRISH TAMOIYILLARI	545-549
<i>Фадлиева Амина Ильхамовна</i> ГУМАНИСТИЧЕСКАЯ ПЕДАГОГИКА КАРЛА РОДЖЕРСА И ЕЁ ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ	550-556
<i>Rajabov Eldor Erkinovich</i> THE ROLE OF PEER REVIEW TO IMPROVE WRITING EFFECTIVELY AMONG EFL STUDENTS	557-561
<i>Jumagulova Aziza Abduljalil qizi</i> BOSHLANG'ICH TAYYORGARLIK BOSQICHIDAGI DZYUDOKILARNING JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI JISMONIY TAYYORGARLIGINI TAKOMILLASHTIRISH USLUBIYATI	562-573

<i>Toshnazarova Mohinur O'sarali qizi</i> "MOTIVATSION YONDASHUV" HAMDA "KREATIV FIKRLASH" TUSHUNCHALARINING MAZMUN VA MOHIYATI	574-578
<i>Maxmudova Nigoraxon Boyqo'zi qizi</i> BO'LAJAK CHET TILI O'QITUVCHILARINI KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA PRAGMATIK MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI	579-585
<i>Hamroyeva Robiya Sherali qizi</i> KELAJAK PEDAGOGLARINING TANQIDIY TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR	586-591
<i>Tug'anboyeva Zamiraxon Shuxratbek qizi</i> TALABA KURASHCHI QIZLARNING KUCH CHIDAMLILIGINI MAXSUS MASHQLAR ORQALI OSHIRISH METODIKASI	592-598
<i>Sadritdinova Dinora A'zamjon qizi</i> WEB ILOVALARNI LOYIHALASHGA OID KOMPETENTLIK VA UNI RIVOJLANTIRISH	599-602
<i>Солохиддинова Фазилатхон Мухиддин кизи</i> ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ УСВОЕНИЯ ГРАММАТИЧЕСКИХ ПОНЯТИЙ	603-611
<i>Ниязова Регина Рустамовна</i> АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПОДГОТОВКИ КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ КАДРОВ В ОБЛАСТИ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА	612-615

Received: 2 October 2025
Accepted: 15 October 2025
Published: 25 October 2025

Article / Original Paper

THE ROLE OF THE AMU DARYA WATERWAY IN THE INTERNAL TRADE AND TRANSIT RELATIONS OF THE BUKHARA EMIRATE

Shukhrat Ashurovich Allamuratov,

Associate Professor of the National Pedagogical University of Uzbekistan
named after Nizami, Doctor of Philosophy (PhD) in History

E-mail: allamuratovs@tersu.uz

Abstract. This article is devoted to the history of the internal trade relations and transit connections of the Bukhara Emirate through the Amu Darya waterway in the late 19th and early 20th centuries. It also analyzes data on the volume of agricultural cargo turnover along the upper and lower reaches of the Amu Darya, particularly within the eastern districts of the emirate.

Keywords: waterway, transit on the Amu Darya, eastern beks (districts), agricultural products.

BUXORO AMIRLIGINING ICHKI SAVDO-TRANZIT ALOQALARIDA AMUDARYO SUV YO'LINING O'RNI

Shuxrat Ashurovich Allamuratov,

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti dotsenti,
tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya. Ushbu maqola XIX asrning oxiri – XX asr boshlarida Amudaryo suv yo'li orqali Buxoro amirligining ichki savdo munosabatlari va tranzit aloqalari tarixiga bag'ishlangan. Shuningdek, Amudaryoning yuqori va quyi oqimi bo'ylab, ya'ni Buxoro amirligining sharqiy bekliklaridagi qishloq xo'jalik mahsulotlari tranzitidagi yuk aylanmasi hajmlari haqidagi ma'lumotlar tahlili ham yoritilgan.

Kalit so'zlar: suv yo'li, Amudaryoda tranzit, sharqiy bekliklar, qishloq xo'jalik mahsulotlari.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI9Y2025N05>

Kirish. XIX asrning ikkinchi yarmida mintaqada rus savdosini rivojlantirish, xonliklar ixtiyoridagi bozorlarni o'z ta'siriga olish, ingliz sanoati mahsulotlarini siqib chiqarish hamda Rossiya imperiyasida Markaziy Osiyo paxtasiga talab ortishi tufayli savdo yo'llarini kengaytirish va jadallashtirishga e'tibor kuchaydi. Suv yo'llarining xavfsiz va arzonligi sababli Rossiya imperiyasi suv yo'llaridan imkon boricha ko'proq foydalanishga intildi.

Ma'lumki, sharqiy Buxoro bekliklari hududlarini g'arbiy hududlar bilan bog'lashda quruqlik yo'llari bilan bir qatorda Amudaryo suv yo'lidan ham foydalanilgan. Sharqiy va g'arbiy Buxoroni bog'lovchi Zarafshon va Hisor tog'lari orqali o'tuvchi tog' yo'llari hamda Buxorodan Xivaga suvsiz sahro, cho'llar orqali boruvchi yo'llardagi qiyinchilik sababli Amudaryo tabiiy suv yo'lidan foydalanish ehtiyojini oshirgan. Amudaryo va uning yirik irmoqlari Sharqiy Buxorodagi ulkan xom ashyo zaxirasidan foydalanish imkoniyatini ta'minlovchi asosiy suv yo'li bo'lib xizmat qilgan.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. XIX asrning ikkinchi yarmi – XX asr boshlarida Amudaryo suv yo'li bo'ylab Buxoro amirligining savdo va tranzit aloqalari haqidagi dastlabki manbalar sifatida Rossiya imperiyasi mustamlakachiligi davrida o'lkaga kelgan elchilar, sayyohlar hamda boshqaruv ma'muriyati, harbiy idoralarning amaldorlari – D.N.Logofet, A.M.Mixaylov, N.A.Benselevich, I.A.Remez tomonidan e'lon qilingan risola asarlari, davriy nashrlardagi maqolalar tashkil etadi. Maqolani yozishda E.Qobulov, F.Ochildiyev, Sh.Allamuratovlarning ilmiy asarlari va tadqiqotlari muhim manba vazifasini o'tab, ulardagi ko'pgina ma'lumotlar ushbu maqolada tahlil etildi.

Maqola umumiy qabul qilingan metodlar – xolislik, tarixiy tahlil, qiyosiy-mantiqiy tahlil, xronologik ketma-ketlik, xolislik tamoyillari asosida Amudaryo suv yo'li orqali Buxoro amirligining ichki savdo munosabatlari va tranzit aloqalari tarixi bayon etilgan.

Muhokama va natijalar. Tog'li Sharqiy Buxoro, Afg'onistondan g'alla va paxta mahsulotlarining daryo bo'ylab kema, qayiqlarda mintaqa hududlariga yetkazilishi natijasida Amudaryoning yuqori oqimi, Panj daryolari bo'ylari bilan Xorazm vohasi o'rtasida savdo-sotiqni rivojlangan hamda daryo bo'ylab kemachilikni mahalliy aholining asosiy mashg'ulotidan biriga aylantirgan [1, C.39].

Shuningdek, o'lkadagi paxta va boshqa qishloq xo'jalik mahsulotlariga ehtiyojning oshishi, Rossiyaning Yevropa qismidan keltirilayotgan mahsulotlarga talabning kuchayishi ham bu suv yo'lining ahamiyatini yanada oshirgan. Temir yo'llarning qurilishi ham Amudaryo suv yo'liga bo'lgan talabni kamaytirmagan. Sababi Amudaryoning o'rta va quyi oqimlari hududidan hali temir yo'l kesib o'tmagan edi. Bundan tashqari, daryo qatnovi orqali yuklarni tez yetkazib berish emas, balki arzonligi hisobga olingan edi.

XIX asr oxiri — XX asr boshlariga kelib, Buxoro amirligi aholisining 85 foizi qishloq xo'jaligi bilan band bo'lishi [2, B.84-85] tabiiy ravishda savdo munosabatlari ayirboshlovi va tranzit aloqalarida qishloq xo'jalik mahsulotlarining ustunligini ta'minlagan. Bu davrda Sharqiy Buxoroning tog'li viloyatlari don, chorva va paxtaga boy bo'lib, ularni tashish ehtiyoji ortib bormoqda edi. Masalan, faqat Saroy shahridan daryo orqali Karkigacha yiliga 1 mln. pud yuk yuborilgan bo'lsa, qayiqlarda Saroyga esa 300 ming pud yuk olib kelingan [3, C.77]. Bu raqamlar yilma-yil o'sib borgan, chunki Buxoro amirligining sharqiy bekliklari qishloq xo'jalik mahsulotlari ombori edi. Amudaryoning yuqori qismidagi bekliklari tabiiy boyliklarga (paxta, don, guruch, beda urug'i, yong'oq, pistalar va chorvachilik mahsulotlari) serob edi. Bu hududlarni Amudaryo bilan bog'lovchi aloqa yo'llari yaxshilansa, hududlar o'rtasida savdo yanada rivojlanishi mumkin edi.

XIX asr oxiri — XX asr boshlarida Buxoro amirligida yetishtirilgan paxtaning 300-400 ming pudi mamlakatning o'zida ishlatilib, taxminan 1,4 mln. pudi esa Rossiyaga olib ketilgan. Ushbu paxtaning 150 ming pudi aynan Amudaryo suv yo'li orqali Chorjo'ydagi temir yo'l stansiyasiga tashib kelingan [4]. Xiva xonligida ham Buxoro amirligidagidek kabi paxta yetishtirish asosiy rol o'ynagan. Yiliga 400-600 ming pud paxta tolasi yetishtirilib, Amudaryo orqali Chorjo'yga, undan temir yo'l orqali Rossiyaga yetkazilgan [5, C.23]. Xiva xonligidan Buxoroga boshqa mahsulotlarning ham katta qismi qayiqlarda, kam miqdordagisi esa flotiliya kemalarida tashilardi.

Amudaryo bo'ylab paxta tashishdan keyingi o'rinda bug'doy, arpa, guruch va zig'ir turgan. Karki va Kalif bekligidan Saroygacha bo'lgan o'ng qirg'oqdagi hududlardan eng ko'p tashib ketilgan tovar – toylangan paxta, so'ngra jun va gilamlar hisoblangan [6]. Paxta va g'alla

mahsulotlari qayiqlarda tashiladigan eng qulay yuk hisoblanib, 6 sarjen maydonli qayiq'larga 810 pud bug'doy, 96 pud un, 671 pud arpa, 877 pud yorma va 310 puddan ziyod quritilgan non joylangan 108 ta qopni sig'dirish mumkin edi [7, C.217].

Rus harbiy amaldorlari G.A.Arandarenko va kapitan Vasilyev ma'lumotlariga ko'ra, Ko'lobda 4 mln. pud, Baljuvonda 5 mln. pud, Qorateginda 4 mln. pud, Darvozda 1,5 mln. pud, Sharqiy Buxoro bekliklarida jami 14 mln. pud g'alla zahirasi bo'lgan. Bu yerdagi yetishtirilgan jami g'allaning 1,5 mln. pudi sotish uchun bozorlarga chiqarilardi. Sharqiy Buxoroda g'allaning asosiy savdo markazlari – Garm, Baljuvon, Ko'lob, Xavalin shaharlari va Saroy, Sari-Chashma hamda Poshin qishloqlari bozorlari bo'lgan. U yerdan g'alla ikki yo'nalishda: birinchisi, Hisor, Qarshi va Buxoroga tuyalar orqali; ikkinchisi, Saroydan qayiq orqali Termiz va Karkiga yuborilgan [8, C.106].

Sharqiy Buxoroda g'alla mahsulotlarini sotib olishni amalga oshirib kelgan rus Harbiy mahkama zobiti ma'lumotlariga ko'ra, har yili 300 ming pud bug'doy, 200 ming pud arpa, 50 ming pud guruch, 50 ming puddan ziyod jo'xori va 100 pud beda urug'i Amudaryo bo'ylab quyi oqim hududlariga yetkazilgan [4].

Ko'lob, Baljuvon, Qorategin kabi sharqiy bekliklardagi g'alla dastlab Saroy shahriga, undan Amudaryo orqali Termiz, Karki, Chorjo'y shaharlariga va hatto Xiva xonligiga ham yetkazilgan [8, C.105]. Shuningdek, arxiv manbalarida nomlari keltirilgan bekliklardan tashqari Hisor va Sherobod bekligida ham uncha ko'p bo'lmagan miqdordagi ortiqcha g'allaning bir qismi tuyalarda Qarshiga, yana bir qismi esa Amudaryo bo'ylab Karki, Chorjo'y va hatto Petro-Aleksandrovskkacha yetkazilganligi to'g'risidagi ma'lumotlar uchraydi [4].

Surxon vohasida Amudaryo suv yo'lidan tashqari shimoldan janubga tomon Surxondaryo suv yo'lidan ham foydalanilgan. Denovdan Pattakesargacha qishloq xo'jalik mahsulotlari qamish sollar va kichik qayiq'larda tashilgan. Daryoning Kakaydidan boshlab Amudaryogacha bo'lgan qismida 200 pud va undan ko'proq yuk ko'taruvchi qayiq'lar qatnagan [9, C. 382-383].

Panj daryosi bo'ylab Ko'lobda yetishtirilgan g'alla mahsulotlari har pudiga 15 kopeyek hisobida avval Saroy shahriga, undan yana xuddi shuncha narxda Amudaryo bo'ylab qayiq'larda Termizga tashib kelingan [8, C.106]. 1905-yilda "Sharqiy jamiyat" va "Kavkaz va Merkuriiy" jamiyatlarining yuklarini tashish va saqlash uchun Saroy shahrida idora tashkil etgan. Ular Amudaryo va Panj daryolari bo'yidagi Ko'lob, Baljuvon va Qo'rg'ontepa kabi bekliklarning qishloq xo'jalik mahsulotlarini daryo bo'ylab quyi Amudaryo hududlariga tashish bilan shug'ullanishgan [10]. Masalan, 1915-yilda Saroydan Amudaryo orqali turli manzillarga 330 ming rubl miqdoridagi 225 ming pud paxta va jami 258 ming rubl miqdoridagi 177 ming pud tovarlar yetkazilgan [11, C.214].

Saroyda qabul qilingan g'alla bandargoh omborxonalarida saqlanib, Amudaryo bo'ylab Termizga yetkazishda pudiga 20 kopeyekdan sug'urtaga olingan. Sharqiy Buxorodagi g'allaning asosiy qismi Termizda to'planardi [12, 141]. Har yili Termiz harbiy garnizoni Sharqiy Buxorodan 52 ming pud g'alla mahsulotlarini xarid qilib Amudaryo orqali olib kelishgan [11, C.214]. Bundan tashqari, bu yerlarda g'allaning narxi Buxoro amirligining g'arbiy hududlariga qaraganda ancha arzon edi. Misol uchun, Ko'lob va Baljuvonda bir botmon arpa 25 tangadan 40 tangagacha (3 rubl 75 kopeyekdan 6 rublgacha), bug'doy esa 35 tangadan 45 tangagacha baholangan [8, C.106].

Shu boisdan har yili avgust oyida Termizga g'alla xarid qilish uchun g'arbiy Buxoro va Xiva xonligidan savdogarlar kelishgan. Termiz shahrida to'plangan g'allani savdogarlar Amudaryo bo'ylab qayiqlarda Karki, Chorjo'y shaharlari va Xiva xonligiga olib ketishgan [13, C.57]. Kerki, Narazim, Burdaliq va Kalif shahrining yuqori oqimida turkmanlar baliq ovi bilan shug'ullanib, kuz oylarida ular ham kema va qayiqlarida don tashishgan [14, C.24].

G'alladan tashqari Amudaryo suv yo'li orqali movut ham tashilardi. Amudaryo bo'ylaridagi hududlardan yig'ib olingan movut daryo bo'ylab Chorjo'ydagi temir yo'l stansiyasiga yetkazilib, u yerdagi Stuken, K⁰ va boshqa fabrikalarga tozalash uchun olib kelinardi. Tozalangan movut Rossiya, Angliya va Amerikaga jo'natilgan. 1907-yilda Chorjo'y orqali Buxoro amirligidan 110 ming puddan ortiq movut chetga chiqarilgan [4].

Amirlikda rus ishbilarmonlari shug'ullangan yana bir soha shifobaxsh qizilmiya ildizini sotib olish va qadoqlash hisoblangan. Qizilmiya o'simligi Amudaryo va uning irmoqlari bo'ylarida yovvoyi shaklda o'sgan. Mahalliy aholi uning ildizlarini qazib olib, Amudaryo bo'ylab qayiqlarda Chorjo'ydagi zavodga tashigan. Ildizi quritilib, so'ngra siqilgan qizilmiya ildizlar qoplariga 10 puddan qilib joylanib, Krasnovodskka va undan Kavkaz orqali Batumiga jo'natilgan. O'sha yerdan bu tovarlar hatto Amerika va Angliyaga ham sotilgan. 1908-yilda Buxorodan 230 ming pud qizilmiya ildizi chetga chiqarilgan [4].

Qizilmiya ildizini yig'ish va sotish bilan shug'ullanuvchi firma vakillari Amudaryo flotiliyasidan ko'ra mahalliy qayiqlarda Amudaryo bo'ylab tashishni afzal ko'rgan. To'g'ri tashkil qilingan qayiq qatnovlari orqali Chorjo'yga yiliga 300 ming pudgacha qizilmiya ildizi tashish mumkin edi. Shunga qaramay qayiqchilar firma sotib olishi mumkin bo'lgan barcha tovarlarni tashib berishga ulgurishmasdi.

Shunday qilib, taxminiy hisob kitoblarga ko'ra, Buxoro amirligida Amudaryoning quyi va yuqori oqimi bo'ylab jami 1 mln. 440 ming pud yuk va tovarlar jo'natilgan: paxta tolasi (150 ming pud), movut (110 ming pud), qizilmiya ildizi (230 ming pud), bug'doy (300 ming pud), arpa (200 ming pud), guruch (50 ming pud), jo'xori (50 ming pud), beda urug'i (100 ming pud), boshqa mahsulotlar (250 ming pud). Chorjo'ydan Amudaryoning yuqori oqimi bo'ylab Buxoroning chekka o'lkalariga Amudaryo flotiliyasi kemalari bilan yiliga taxminan 300-400 ming pud tovar yuklari jo'natilgan [4]. Yuqorida keltirilgan ma'lumotlardagi raqamlar qo'shib hisoblanganda Buxoroning Amudaryo bo'ylab yuk aylanmasini yiliga kamida 1 mln. 840 ming pud deb taxmin qilish mumkin.

1910-yilda Chorjo'ydan Saroy (Fayzobodqal'a) gacha bo'lgan yuqori Amudaryo suv yo'li bo'ylab 2 mln. puddan ortiq yuk tashilgan bo'lib, ularning 600 ming puddan ortig'ini keltirilgan yuklar tashkil etgan (hukumat yuklaridan tashqari). Qolgan 1,3 mln. puddan ortig'i esa olib ketilgan yuklar hisoblanadi. Chorjo'yga Amudaryo orqali Saroydan 11 697 pud zig'ir, 12 ming pud pista, 19 440 pud kunjut, 10 312 pud yong'oq, 200 ming pud arpa, 250 ming pud bug'doy, 10 ming pud xom ashyo; Ayvojdand, Afg'onistonning chap qirg'og'idagi Imomsaib tumanidagi bandargoh va Qunduzdan 41 ming pud zig'ir, 3 ming pud kunjut, 2 ming pud quritilgan meva, 2 ming pud xom ashyo, ming pud guruch; Vaxsh bo'yidagi Qo'rg'ontepa va Jilliko'l (Janiko'l) dan 100 ming pud bug'doy, 75 ming pud arpa, jami 750 ming pud qishloq xo'jalik mahsulotlari olib ketilgan [7, C.303-304]. Bu yuklarning deyarli barchasi mahalliy qayiqlarda tashilib, Amudaryo flotiliyasi ham qisman miqdorda yuk tashishda qatnashgan. Shuning uchun Chorjo'ydan Saroy (Fayzobodqal'a) gacha xususiy paroxodlar qatnovini yo'lga qo'yish zaruratga aylandi, bu esa

Chorjo'ydан Saroygacha 600 verstli masofadagi har bir pudi uchun 60 kopeyek bo'lgan yuk tashish narxini arzonlashtirib, tovar aylanmasini oshirishi kerak edi.

Xulosa. Rossiya kapitalining mintaqa bozoriga kirib kelishi natijasida savdo-sotiq ishlari rivojlanib, daryo orqali yirik miqdordagi yuklarni tez hamda arzon yetkazish zarurati tug'ilgan. Bu mahalliy kema, qayiqlar sonining ko'payishiga olib kelgan.

Umuman olganda, XIX-XX asr boshlarida Amudaryo suv yo'li bo'ylab nafaqat Buxoro amirligi, balki mintaqaning Xiva xonligi, Afg'oniston va Amudaryo bo'limi o'rtasida tinimsiz savdo hamda tranzit aloqalari amalga oshirilgan. Amudaryo bo'ylab savdo va tranzit aloqalari faollashuvi bevosita Markaziy Osiyo mamlakatlarining iqtisodiyotiga ta'sir etib, o'lka tovarlarining hatto jahon bozorlariga sotilishiga olib kelgan.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Ананьев А.Г. Орошение «Шерабадской долины» водами реки Сурхана. – Ташкент: тип. Канц. Турк. Ген.-Губ., 1911. – 40 с.
2. Холиқова Р. Россия-Бухоро: тарих чорраҳасида (XIX аср иккинчи ярми – XX аср бошлари). – Тошкент: O'qituvchi, 2005. – 240 б.
3. Бенцелевич Н.А. Водные пути Туркестана. Материалы для описания русских рек и истории улучшения их судоходных условий. Выпуск LV. – СПб.: М-во путей сообщения, 1914. – 260 с.
4. O'z MA, И-1396-fond, 2-ro'uxat, 515-2-ish, 75-78-varaqlar.
5. Ремез И.А. Внешняя торговля Бухары до мировой войны. – Ташкент: ЦСУ Туркесреспублики, 1922. – 72 с., прил. – 45 с.
6. Михайлов А. Каючный промысел на Амударье // Туркестанские ведомости. – 1908. № 220.
7. Логофет Д.Н. Бухарское ханство под русским протекторатом. Том I. – СПб.: В.Березовский, 1911. – 340.
8. Логофет Д. Н. Хлебная торговля и запасы Восточной Бухары // Туркестанский сборник. Том 417. – Ташкент, 1907. – С. 105-107.
9. Полковник Галкин. Военно - статистический очерк средней и южной частей Сурханской долины // Сборник географических, топографических и статистических материалов по Азии. Выпуск 57. – СПб., 1894. – С.364-384.
10. O'z MA, И-1-fond, 27-ro'uxat, 408-ish, 36-varaq.
11. Маджлисов А. Аграрные отношения в восточной Бухаре в XIX – начале XX века. – Душанбе – Алма-ата: Ирфон, 1967. – 337 с.
12. Очилдиев Ф.Б. Сурхон воҳаси бекликларидаги ижтимоий-сиёсий ва иқтисодий ўзгаришлар (XIX асрнинг иккинчи ярми – XX аср бошлари). – Тошкент: ABU MATBUOT-KONSALT, 2008. – 168 б.
13. Снесарев А.Е. [Восточная Бухара](#) (военно-географический очерк). – СПб.: Воен.-стат. отд. Гл. упр. Ген. Штаба, 1906. – 283 с.
14. Капитан Быков. Очерк переправ через реку Амударьи (рекогносцировка 3- Западно-Сибирского Линейного батальона Штабс-капитана Быкова). – Ташкент, 1879. – 83 с.
15. Ashurovich A.S. MILITARY-STRATEGIC GOALS OF THE RUSSIAN EMPIRE ON THE AMU DARYA //American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769). – 2023. – Т. 1. – №. 7. – С. 151-155.
16. Allamuratov S. AMUDARYO SUV YO 'LINING SHAKLLANISHIGA DOIR AYRIM MULOHAZALAR //TAMADDUN NURI JURNALI. – 2024. – Т. 11. – №. 62. – С. 84-86.
17. Ashurovich A.S. THE ROLE OF THE AMUDARYA IN TRADE RELATIONS OF THE EMIRATE OF BUKHARA (BASED ON THE DOCUMENTS OF THE NATIONAL ARCHIVE OF

UZBEKISTAN) //CURRENT RESEARCH JOURNAL OF HISTORY. – 2023. – T. 4. – №. 09. – C. 9-15.

18. Allamuratov Sh.A. Amudaryo suv yo'li va kechuvlari tarixi (XIX-XX asr boshlari). Monografiya. – Toshkent: – “Innovatsiya-Ziyo”, 2023. – 220 b.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/9 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).